

Klasszikus héber nyelv 4.:

Szintaxis

BBN-HEB11-204

Biró Tamás

2020. december 02.

Ismétlés a mai órára

Az elsőéves anyagból

- פ"י igék és פ"נ igék

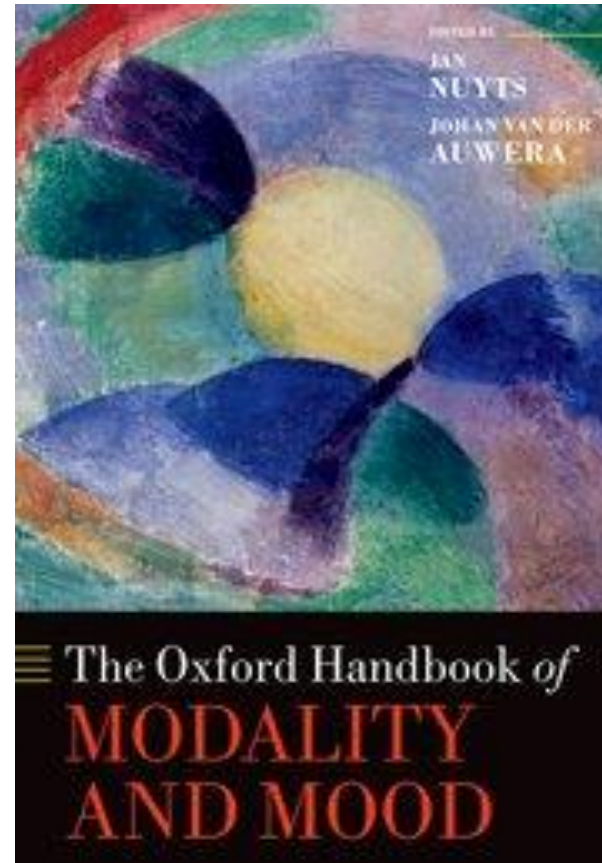
Dec. 9-re: : ע"י / ע"ו és פ"י / פ"ו

December 9-én,
az utolsó órán várjuk
a **10 perces**
kiselőadásait!

Témaválasztás házi dolgozatra

Arnold & Choi 3.5

Az igei láncolat:
waw-consecutivum

Múlt időt kifejező imperfectumi alakok:

Jelentés: progresszív, iteratív, szokás, tartós állapot?

- Gen 2,6   וַאֲד יַעֲלֶה מִן־הָאָרֶץ   *és pára jött fel a földről*
- Jób 1,5   כִּכָּה יַעֲשֶׂה אִיּוֹב כָּל־הַיָּמִים   *és így tett Jób minden nap*
- 1Sám 1,7   וְכֵן יַעֲשֶׂה שָׁנָה בְּשָׁנָה   *[majd] így tett évről évre*
- 1Kir 6,8   וּבָלוּלָיִם יַעֲלוּ עַל־הַתִּיכְנָה   *lépcső vezetett fel a középső szintre*
- Num 9,18   עַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ
כָּל־יְמֵי אֲנֹשׁ יִשְׁכֹּן הָעֵבֶר עַל־הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ:

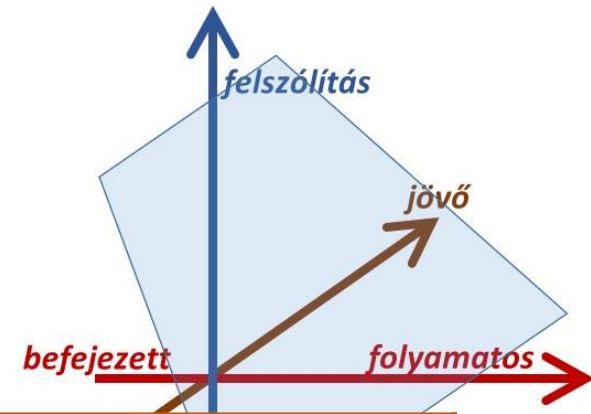
Az Ö. szerint indultak útnak Izrael fiai, és az Ö. szerint táboroztak le, mindaddig, amíg a felső a hajlékon nyugodott, táboroztak.

(Waltke & O'Connor
1990:503)

Megj: angolul gyakran
jó fordítás: *would*.

Aspektus – javasolt összefoglalás:

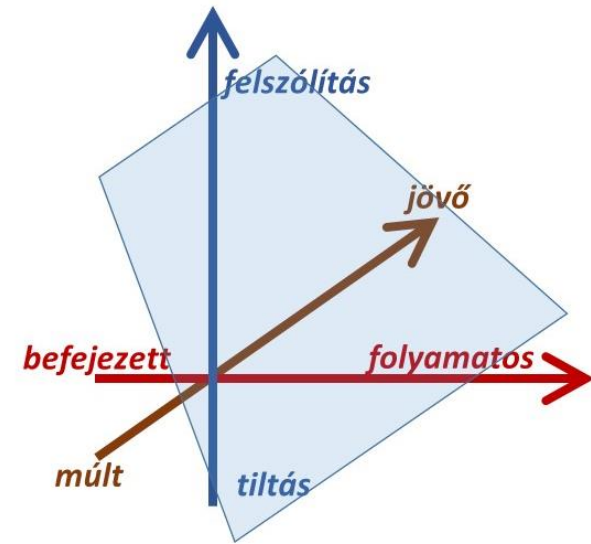
a két alak közti választást sok szempont („dimenzió”) összjátéka határozhatja meg

	PERFECTUMI ALAKOK	IMPERFECTUMI ALAKOK
<u>aspektus:</u>	<i>esemény v. (lezárt) állapot állandó érvény (pl. proveriális) lezárt, pontszerű</i>	<i>zajló folyamat progresszivitás ismétlődő, gyakorító (szokás)</i>
<u>modalitás:</u>	<i>bizonyosság (pl. profetikus) performatív „én megcselekszem”</i>	<i>feltételelesség, lehetőség stb. „mástól kívánom” (vö. jussivus)</i>
<u>idő:</u> abszolút:	<i>múltbeli</i>	<i>jövőbeli</i>
relatív:	<i>előidejűség</i>	<i>utóidejűség (+ praeteritum)</i>

Aspektus – javasolt összefoglalás:

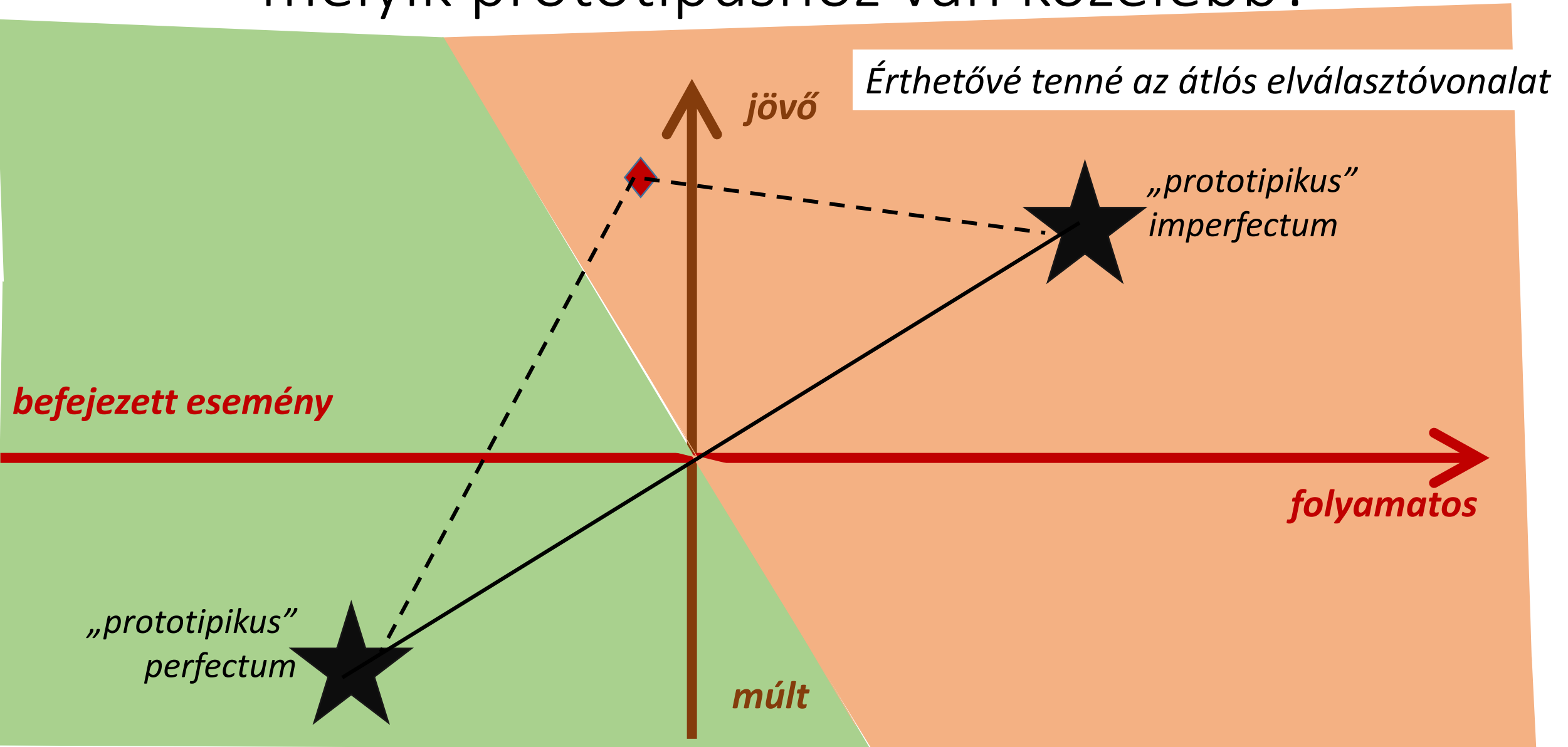
a két alak közti választást sok szempont („dimenzió”) összjátéka határozhatja meg

- „Prototipikus” perfectum:
  - aspektus: lezárt esemény
  - idő: múltbeli
  - modalitás: bizonyosság
- „Prototipikus” imperfectum:
  - aspektus: zajló folyamat
  - idő: jövőbeli
  - modalitás: opcionális

Nem „prototipikus” esemény esetén:
mérlegelni, melyik alak mellett „érvek” vannak többségben? Vajon a bibliai héber anyanyelvi beszélője súlyozhatott, mely szempontot („dimenziót”) tartotta fontosnak kiemelni morfológiai eszközökkel?

Aspektust vagy igeidő? Esetleg a megoldás:
melyik prototípushoz van közelebb?

A waw-consecutivum

Egy furcsa mondattani jelenség alkotóelemei:

- Mondatok egy szövegben: a szöveg kohézióját biztosító kötőszavak – 1
- Alapszórend: VSO
- Amely néha felborul
- Aspektus

Az igei láncolat:

szöveg = mondatok / igék láncolata

Waw-consecutivum

- Igével kell a mondatnak kezdődnie, kivéve, ha a mondat elé valamit kiemelünk, pl. 3.5.1(e). *dependent*.
- Igei láncolatban gyakran található az 'és' jelentésű $\imath$ kötőszó az igével:
- Tankönyvünk felfogása: ekkor váltani kell a két igeragozási alrendszer közt.

Konverzív szerep:

váltás a másik konjugációs alrendszer jelentéseire

Narratívában vagy másutt: tartalmilag, kronológiailag, logikailag vagy másképp egymást követő mondatok /igék:

+ „the idea of succession”

Mit jelent ez az „idea of succession”?

Lásd a következő diákat.

Az igei láncolat

Waw-consecutivum

- Igével kell a mondatnak kezdődnie, kivéve, ha a mondat elé valamit kiemelünk, pl. 3.5.1(e). *dependent*.
- Igei láncolatban gyakran található az 'és' jelentésű $\imath$ kötőszó az igével:
- Tankönyvünk felfogása: ekkor váltani kell a két igeragozási alrendszer közt.

Konverzív szerep: váltás a másik konjugációs alrendszer jelentéseire

+ „the idea of succession”

szuffix-konjugáció
perfectum

prefix-konjugáció
imperfectum, iussivus

Az igei láncolat

3.5.1 *Waw*-consecutivum + imperfectum

- (a) Sequential: időbeli egymásutániség
- (b) Consequential: logikai következmény
- (c) Narratival: elbeszélés elindításaként
- (d) Epexegetical: az előző mondat kiegészítése, bővítése, magyarázata...
- (e) Dependent: (idő)határozói tagmondat után, attól „függő”

Lásd 4. fejezet (pp. 146–149):

a we- szócska funkciói / használati- és jelentésmezeje nagyon széles!

Az igei láncolat

3.5.2-3 *Waw*-consecutivum + perfectum

- (a) Sequential: időbeli egymásutániség
  - (b) Consequential: logikai következmény
  - (c) Volitional: kérés vagy parancs (modalitást fejez ki)
  - (d) Apodictic: feltétel után (*akkor...*), logikai szükségszerűségen alapuló
-
- Nem-kijelentő módú ige után (a) (succession),
vagy annak következtében, céljaként (b) (purpose)

Az igei láncolat *megtörése*

3.5.4 *Waw* conjunctive

- Nem *waw*-consecutive:
  - Valamilyen ok miatt borul a narratív sorrend és a VSO szórend, ezért
  - a *waw* egy főnévhez kapcsolódik, amely az igét megelőzi.
  - Az ige morfológiája és szemantikája a *waw*-consect. nélküli paradigmát követi
- A narratív sorrend és a VSO szórend borul, mert:
  - (a) Distinct subject: eltérő alanyok (megváltozik a mondat alanya)
  - (b) Simultaneous actions: egyidejű cselekvések
BT: fókuszos pozíció: párhuzamos mondatok, kiemelve az alanyok vagy a tárgyak kontrasztját.
  - (c) Anterior action: előidejűség – időbeli ugrás

Átvezetés az 5. fejezetbe!

Arnold & Choi 3.4: *non-finit* alakok

Az ige morfológiája

ISMÉTLÉS

Morfológia:

- Derivációs (képzési) morfológia

*Egy hónapja: vajon az IGETÖRZSEK RENDSZERE
a derivációs morfológiához tartozik?*

Lehetséges érvek: produktivitás és transzparencia.

- Inflexiós (ragozási) morfológia: igeragozási paradigma (*conjugation*):

- Idő/aspektus, mód,

*a cselekvés egészére
vonatkozó információ*

- szám, személy (és nem, stb.) szerinti paradigma

*egyeztetés valamely
vonzattal (pl. alannyal)*

De vö. magyar: látom, látok, látlak.

Megjegyzés: ezek fogják majd a szintaxisban az **igei állítmány** szerepét betölteni.

- Non-finit alakok:

igenevek (*participium, infinitivus...*)

Megjegyzés: **más szerepet** fognak betölteni a mondatban.

Az ige morfológiája

ISMÉTLÉS

Morfológia:

- Derivációs (képzési) morfológia

*Egy hónapja: vajon az IGETÖRZSEK RENDSZERE
a derivációs morfológiához tartozik?*

Lehetséges érvek: produktivitás és transzparencia.

- Inflexiós (ragozási) morfológia: igeragozási paradigma (*conjugation*):

- Idő/aspektus, mód,

*a cselekvés egészére
információ*

A MAI TÉMA

- Non-finit alakok:

szám, személy (és nem, stb.) szerinti paradigma

*egyeztetés valamely
vonzattal (pl. alannyal)*

De vö. magyar: látom, látok, látlak.

igenevek (*participium, infinitivus...*)

Megjegyzés: ezek fogják majd a szintaxisban az **igei állítmány** szerepét betölteni.

Megjegyzés: **más szerepet** fognak betölteni a mondatban.

Igenevek = non-finit alakok

- Főnévi/melléknévi/határozói igenév:

Igéből származik:

- Morfológiailag: igeörzsenként az igei paradigma része, igeörzsek szerint.
- de a főnévi/melléknévi/határozószerzői morfológia jellegzetességei is megjelennek: szám (főnév, melléknév), nem (melléknév), birtokos szuffixum...
- Szemantikailag igeszerű: lehet **ágens**, **páciens**, lehet aktív vagy passzív...
- Szintaktikailag főnévi/melléknévi/határozószerzői funkciókat tölt be a mondatban

(folytatás a következő dián)

Igenevek = non-finit alakok

- Főnévi/melléknévi/határozói igenév:

- Szintaktikailag

főnévi/melléknévi/határozószerkezői funkciókat tölt be a mondatban:

alany:	<i>Olvasni jó.</i>		tárgy:	<i>Szeretek olvasni.</i>
határozó:	<i>Olvasva evett.</i>		jelző:	<i>olvasó ember</i>

- Non-finit: **nem az igei állítmány szerepét tölti be**, és ezért nem hordoz az egész mondatra vonatkozó információt (idő, aspektus, mód...).

idő, aspektus, mód...: az egész mondat jelentésének olyan összetevői, amelyeket a mondat „feje”, a *finit igealak* jelenít meg.

Igenevek = non-finit alakok

- *Non-finit*: nem az igei állítmány szerepét tölti be, és ezért nem hordoz az egész mondatra vonatkozó információt (idő, aspektus, mód...).
- Igéből származik: morfológiailag igeörzsenként az igei paradigma része.
- Főnévi/melléknévi/határozószói funkciókat tölt be a mondatban, és ezért főnévi/melléknévi/határozószói morfológia jellegzetességei is.

Ezért a non-finit igealakokon:

- Nincs aspektus, nincs mód. (Más nyelvekben: nincs idő se, kivéve elő/utóidejűség).
- Van akcióminőség (*Aktionsart*), mert az magának a cselekvésnek a jegye.
- Nincs személy. (Nem kell egyeztetni. Tárgyi és birtokos szuffixumok: ld. követk. diát.)
- Szám és nem: csak participiumok esetén. Ott sem igei örökség, hanem a melléknévi morfológia révén (szuffixumok alakja és funkciója a melléknévi mintát követi).

Igenevek = Non-finit alakok

	<u>alany/ágens</u>	<u>tárgy/páciens</u>
בְּשָׂמֵר יִשְׂרָאֵל	'amikor Izrael őriz'	'amikor Izraelt őrzik'
בְּשָׂמֵר (ו) אֵת יִשְׂרָאֵל		'amikor Izraelt őrzik'
בְּשָׂמְרָנִי		'amikor engem őriznek'
בְּשָׂמְרִי	'amikor én őrzök'	
שׂוֹמֵר יִשְׂרָאֵל	(<i>a particip. antecedense</i>)	'Izrael őrzője'
שׂוֹמֵר אֵת יִשְׂרָאֵל ( )		'Izraelt őrzi')

Inf. c.: בְּשָׂמֵר (ו) אֵת יִשְׂרָאֵל

Inf. c. שְׂמְרָנִי
Sg.1. páciens

Igeként viselkedik: pl. az *inf. constr.* a tárgyát accusativussal is kifejezheti.

És főnévként is viselkedik:

Inf. c.: בְּשָׂמֵר יִשְׂרָאֵל

Inf. c. שְׂמְרִי
Sg.1. ágens

→ alany (ágens) kifejezése *genitivus subiectivusszal* (pl. *inf. constr.* + birt. szuff.).

→ tárgy (páciens) kifejezése *genitivus obiectivusszal*. Part. act.: שׂוֹמֵר יִשְׂרָאֵל

Infinitivus constructus

Főnévi igenév: igéből származik, de főnévi funkciót tölt be.

- Ige => van ágense, páciense. A páciens/tárgy tárgyi szuffixumként jelenik meg.
- Főnév => ágens/alany birtokos szuffixumként jelenik meg.

- (a) *Nominal*: főnévi használat (pl. nominativusi, genitivusi, stb. szerepekben)
- (b) *Temporal*: időhatározói használat
- (c) *Purpose*: (célhatározó),
- (d) *Result*: (eredményhatározó) ...

Infinitivus constructus

Speciális szerkezetek, kifejezések az *inf constructus* segítségével:

- (e) *Obligation*: kötelezettség
gyakran על és ל prepozíciókkal
- (f) *Imminence*: rövid időn belül beálló esemény (közeljövő)
- (g) *Specification*: ige módosítójaként és vonzataként

(Például: *szere^{te}k olvasⁿi*. Nyelvenként változik, hogy mely ige állhat főnévi igenévvel:
vö. *folytatom az olvas^{ást}*, de ang. *continue read^{ing}*, de izr. héber ממשיר לקרוא)
V.ö. BH שמר.

Infinitivus absolutus

A sémi nyelvek specialitása.

- (a) *Nominal*: főnévi használat (pl. nominativusi, genitivusi, stb. szerepekben).
- (b) *Emphatic*: hangsúlyozás.
- (c) *Manner*: (mód)határozó
(úton a határozószóvá való grammatikalizálódás felé?)
- (d) *Verbal substitute*: ige helyett.

Participiumok

Melléknévi igenév: igéből származik, de melléknévi funkciót tölt be.

- Ige => van ágense, páciense (bővítményként megjelenhet)
- Melléknév => nemben, számban egyezik az ágenssel/alannyal.

- (a) *Attributive*: minőségjelző
- (b) *Predicate*: állítmány
- (c) *Substantive*: főnévi használat: *minden mondattani szerep, amit főnév tölthet be, pl. alany, állítmány, tárgy...*

Vö. a melléknév
funkcióival a 2. fejezetben

Nomen actionis = sem peula שם פעולה

- Jellegzetes a bibliai héber utáni nyelvtörténeti korokban: misnai/rabbinikus, középkori, modern. (→ Lásd a modern héber órán.)
- Igéből képzett, „teljes értékű” főnevek; sokszor magyar *-ás/-és* képző.
- Ugyanúgy igeörzsenként, mint az infinitivusok, participiumok, bár kevésbé szabályos:

Qal: *qetíla*

Piel: *qittúl*

Hifil: *haqtala / heqtél*

Nifal: *hiqqatlút*

Hitpael: *hitqattəlút*

3.5.6 Verbal noun

שם הפעולה

ט: *hímnemű*

נ: *nőnemű*

Nem mindig ugyanabban a törzsben, mint igeként. Kivételek előfordulnak.

Gutturális és gyenge: a „megszokott” jelenségek.

De ה"ל igék: בְּנִיָּהּ

Verbal nouns are abstract nouns that can be related to verbal roots and are associated with various verbal groups and patterns. Each *binyan* has one or more patterns of nouns that are derived from the roots and/or are associated with that *binyan*.

	<u>שם פעולה</u>	<u>שם פועל</u>	<u>שורש</u>
reading, act of reading	קְרִיאָה (נ)	לְקַרְא	ק-ר-א
agreement, discussion	הַדְּבָרוֹת (נ)	לְהַדְּבֵר	ד-ב-ר
excursion, trip	טְיוּל (ז)	לְטַיֵּל	ט-י-ל
explaining; propaganda	הַסְּבָרָה (נ)	לְהַסְבִּיר	ס-ב-ר
explanation	הַסְּבֵר (ז)		
development	הַתְּפִתּוּחַ (נ)	לְהַתְּפִיחַ	פ-ת-ח

Mondategységek
(tagmondatok, clauses)

(Arnold & Choi 5.1)

Nyelvi szintek

• Szó (*word*):   *bo* 'in him'   *bokor*   *bokrot*   *ő*

• Szókapcsolat (szó szerkezet, szintagma; *phrase*)

• Mondategység (tagmondat, *clause*):   alany + állítmány (+ egyebek)

„*Három szép bokrot látott*”

„*amikor elhaladtam mellette*”

Szókapcsolatok kombinációjából jön létre. Egy elemi állítást („predikációt”) fejez ki.

• Mondat (*sentence / utterance*):   egy vagy több mondategység

Amikor elhaladt_j mellettük_i, és rájuk_i nézett_j, három szép bokrot_{i/k} látott_j.”

Nyelvi szintek a szó szintje felett

*Nehéz jól védhető
és elég általános
definíciókat adni...*

- Szókapcsolat:

Az atomi nyelvi jelekből (morféma, szó) felépített, komplexebb egységek.

De még mindig egyetlen entitást, cselekvést, tulajdonságot stb. fejeznek ki.

- Mondategység:

Egy elemi állítást fejez ki az alanyra / topikra vonatkozóan. *(1 alany + 1 állítmány)*

- Mondat:

Diskurzus, szöveg elemi egysége, amely egy elemi vagy komplexebb állítást tartalmaz.

- Diskurzus, szöveg...

Arnold és Choi, p. 164

*Figyelem, a tankönyvünk
a hagyományos magyar
nyelvtani terminológiától
eltérő terminológiát használ!*

*Figyelem, más könyvek megint
más terminológiát használnak!*

A magyar nyelvtanétól eltérő terminológia:

- *Simple sentence* („egyszerű mondat”): egy mondategység
- *Compound sentence*: több, egymás mellé rendelt mondategység
- *Complex sentence*: fölé- és alárendelt mondategységekből áll

Mondategységek (tagmondatok, *clauses*)

- Egy elemi állítás: valakiről, valamiről (alanyról/topikról) teszünk egy állítást.

alany + állítmány   vagy   *topik + komment*

- Egy állítás vagy kettő?

(1) *Sámuel elment, és lefeküdt a helyén.* (1Sám 3:9)

Magyar helyesírás:

- a. Sámuelről teszünk egy állítást, amely történetesen összetett:
Sámuel [elment és lefeküdt a helyén].

→ *nincs vessző*

- b. Két állítás, amelyek történetesen ugyanarról a személyről szólnak + ellipszis:
[Sámuel_i elment], és [____i lefeküdt a helyén].

→ *van vessző*

Mondategységek (tagmondatok, *clauses*)

- Egy elemi állítás: valakiről, valamiről (alanyról/topikról) teszünk egy állítást.

alany + állítmány

vagy

topik + komment

- Miből áll az állítás?

- Aki/amiről az állítást tesszük [alany / topik: vö. (3)]
- Az állítás, amit róla teszünk (állítmány / komment)
  - Igei állítmány vö. (1)
  - Névszói, ill. igei-névszói állítmány vö. (2)

- Az állítás ideje, aspektusa, modalitása, stb.: múltbeli? ismétlődő? feltételes? kívánatos, ha bekövetkezne? kérdés? Ezeket határozók és mondatmódosítók, partikulák, finit ige, szórend vagy egyéb nyelvtani megoldások fejezhetik ki.

vö. (4) és (5)

- (1) A kert – virágba borult.
- (2) A kert – virágokkal teli.
- (3) A kertben – sok virág van.
- (4) A kert, állítólag / ezután / minden évben virágba borult.
- (5) A kert boruljon virágba!

Névszói mondategységek

(5.1.1)

(a) Az állítmány főnév

Pleonastic pronoun opcionális
(témaismétlő névmás? kopula?)

(b) Az állítmány melléknév

(c) Az állítmány participium

(d) Az állítmány előljárós csoport

Szórend

- ALANY + határozott ÁLLÍTMÁNY:
azonosító
(az alany természetét, azonosságát jelöli)
- határozatlan ÁLLÍTMÁNY + ALANY:
leíró/minősítő
(alany minőségét, tulajdonságát írja le)

Ld. a tankönyvi példákat.

Igei állítmányt tartalmazó mondategységek (5.1.2)

(a) Az alany: főnév (tulajdonnév, határozott, határozatlan), névmás

(b) Szórend:

1. **Alapszórend: VSO.** (Előtte gyakran 1.) Azonban:

2. **Az alapszórend módosulhat:**

egy-egy mondatrész (S vagy O) kiemelése a mondat elejére →

(a) Hangsúly, fókusz, stb. az alanyon.

(b) Más alany, mint az előző mondatban.

(c) Hangsúly, fókusz, stb. a tárgyon vagy más mondatrészen.

(d) Költői szöveg ritmusa.

(e) Kérdésre adott válasz kiemelése.

(f) Kérdőszók mozgatása mondat elejére.

Előremozgatás:

$\uparrow$ VSO → $\uparrow$ S V O $\uparrow$ VSO → $\uparrow$ O VS

VSO-ból SVO vagy OVS:
a mondat eleji *waw* már
nem található az igével,
így már nem *consecu-*
tivumos igealakok!

A kérdőszó és a válasz is topik pozícióba.

Vö. magyarul: *Ki ette meg a csokit?*

JÁNOS ette meg a csokit.

Néhány példa elemzése, Gen. 14

(Gen. 14:14a) • וַיִּשְׁמַע אַבְרָם כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו

És meghallotta Ábrám, hogy fogságba esett a rokona (Lót).

VS(O) főmondat (aktív) és VS(O) mellékmondat (passzív)

(Gen. 14:23b) • וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הִעֲשִׂיתִי אֶת-אַבְרָם

... hogy ne mondhasd: „ÉN gazdagítottam meg Ábrámot”.

Főmondatban tagadás (ezért nincs waw-consecutivum).

Mellékmondatban az alany fókuszpozícióba kiemelve:

megjelenik az opcionális személyes névmás, és előre jön (VSO → SVO).

Néhány példa elemzése, Gen. 14

(Gen. 14:24b) עָנָר אֶשְׂכַּל וּמַמְרֵא הֵם יִקְחוּ חֵלְקָם •

Aner, Eskol és Mamre – Ők vegyék ki a részüket [a zsákmányból] [de nem én].

Alapszórend: VSO → fókuszkiemelés: SV_O → topikalizáció: S névmás V _ O.

Néhány példa elemzése, Gen. 14

• וַיָּשָׁב אֶת כָּל-הָרְכָשׁ   וְגַם אֶת-לוֹט אָחִיו וְרַכְשׁוֹ הַנְּשִׁיב

(Gen. 14:16)

וְגַם אֶת-הַנְּשִׁים וְאֶת-הָעָם:

Visszaadott minden vagyon. És [a fogságba ejtett] Lótot, [Ábrahám] rokonát és vagyonát is visszaadta. És a nőket és a népet is [is visszaadta].

Első mondategység: alapszórend: V(S)O.

Második mondategység: a tárgy topikpozícióba kiemelve: V(S)O → OV(S).

Harmadik mondategység: a tárgy topikalizálva + VP-ellipszis.

Néhány példa elemzése, Gen. 14

• וַיָּשָׁב אֶת כָּל-הָרְכָשׁ
וְגַם אֶת-הַנְּשִׁים וְאֶת-הָעַם:
וְגַם אֶת-לוֹט אָחִיו וְרַכְשׁוֹ הַנְּשִׁיב
(Gen. 14:16)

Visszaadott minden vagyon. És [a fogságba ejtett] Lótot, [Ábrahám] rokonát és vagyonát is visszaadta. És a nőket és a népet is [is visszaadta].

Prepozíciós csoport: PP → P NP az elöljárót követi egy főnévi csoport.

A főnévi csoport állhat két, kötőszóval összekapcsolt főnévi csoportból.

Állhat egy főnévből + birtokos jelzőből (pl. birtokos szuffixum mint a személyes névmás genitivusa). És állhat főnévből és egy hozzá tartozó értelmezőből.

Néhány példa elemzése, Gen. 14

- וַיֵּצֵא מֶלֶךְ-סְדֹם לִקְרֹאתוֹ אֲחֵרֵי שׁוּבוֹ מִהַכּוֹת אֶת-כְּדֹרְלַעְמֹר וְאֶת-הַמְּלָכִים
אֲשֶׁר אִתּוֹ אֶל-עֵמֶק שְׁוֵה הוּא עֵמֶק הַמְּלָךְ:
(Gen. 14:17)

És kiment Szodoma királya eléje [Ábrahám elé] – miután visszatért Kedorlaomer és a vele lévő királyok legyőzéséből – Émek-Savébe, amely a Király völgye.

Magyarul időhatározói alárendelt mellékmondat, de
héberül non-finit mondategység: P prepozíció + infinit. constr (+ S) + vonzat.

Rekurzió: az első infinit. constr. vonzata ismét egy P + infinit. c. + vonzat.

אֲשֶׁר אִתּוֹ: ki a névmás antecedense?   הוּא עֵמֶק הַמְּלָךְ : azonosító névszói

Alárendelt mondategységek

(Arnold & Choi 5.2)

Arnold és Choi, p. 164

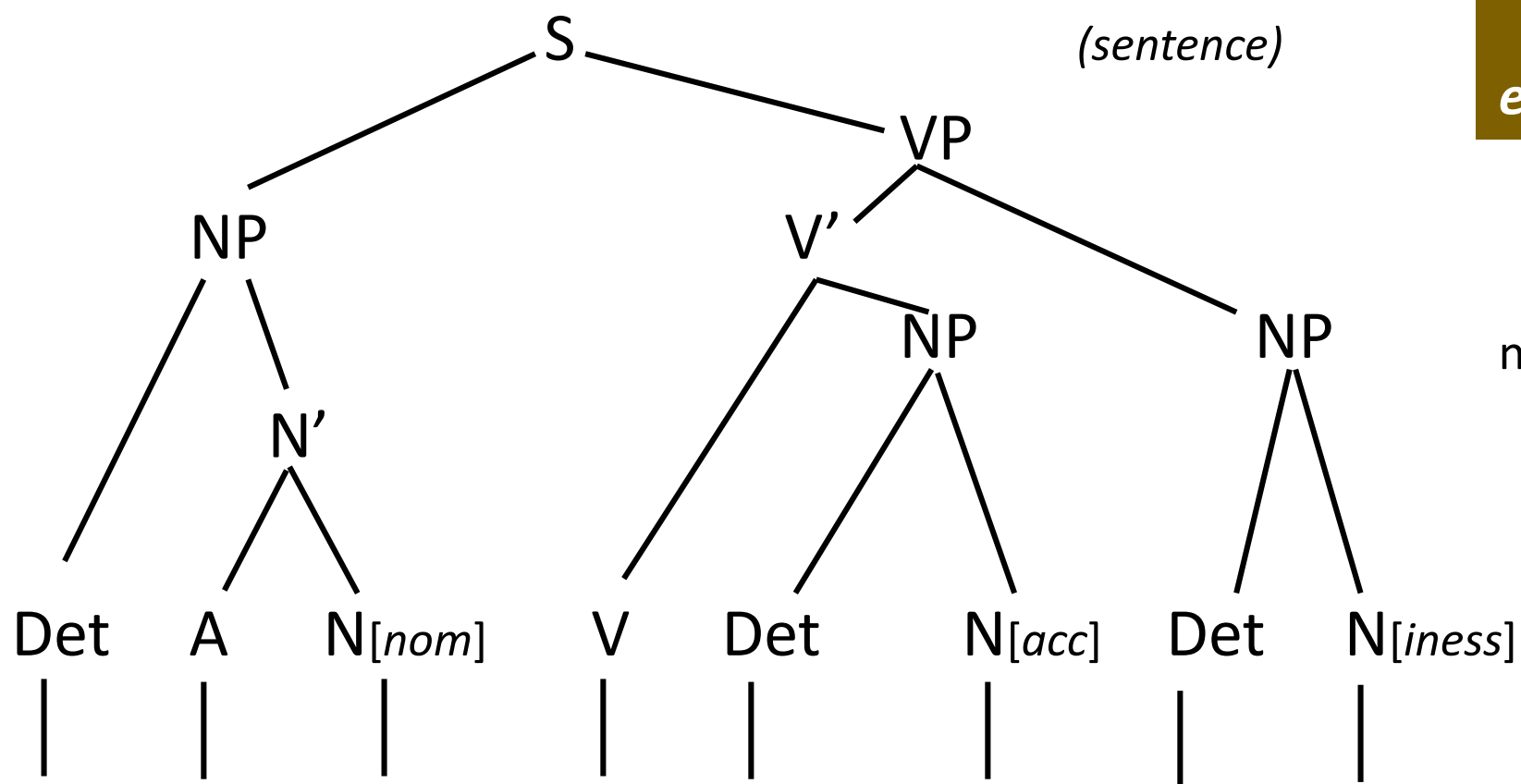
*Figyelem, a tankönyvünk
a hagyományos magyar
nyelvtani terminológiától
eltérő terminológiát használ!*

*Figyelem, más könyvek megint
más terminológiát használnak!*

A magyar nyelvtanétól eltérő terminológia:

- *Simple sentence* („egyszerű mondat”): egy mondategység
- *Compound sentence*: több, egymás mellé rendelt mondategység
- *Complex sentence*: fölé- és alárendelt mondategységekből áll

Mondattani elemzés: összetevős elemzés

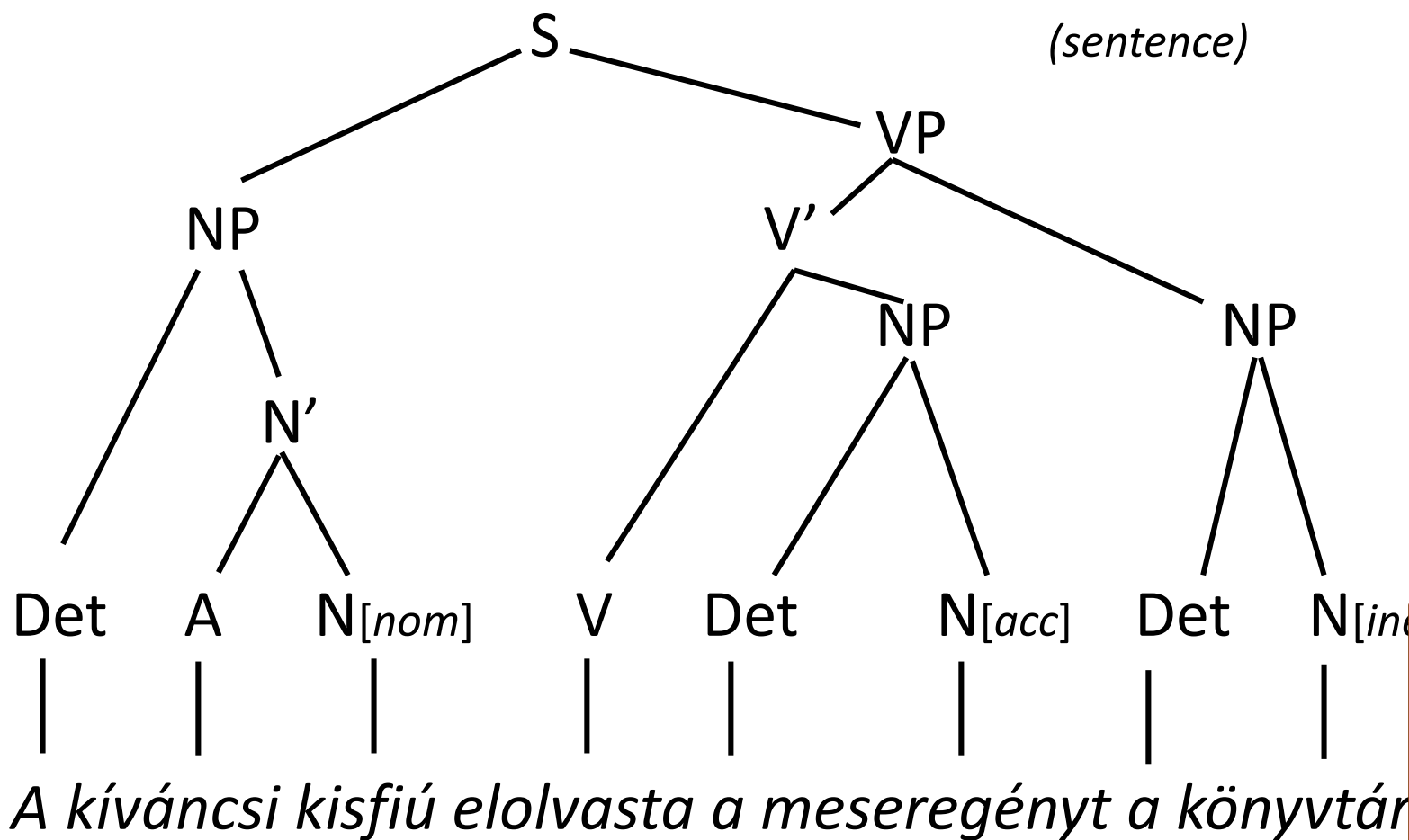
hagyományos generatív elemzés (nem a „legfrissebb”)

A szavak szókapcsolatokká (*phrases*) állnak össze, azok nagyobb mondatösszetevőkké, és így áll össze fokozatosan az egész mondat.

Összetevős elemzés: minden szó a fa alján van, egyenértékűek.

A kíváncsi kisfiú elolvasta a meseregényt a könyvtárban.

Mondattani elemzés: összetevős elemzés

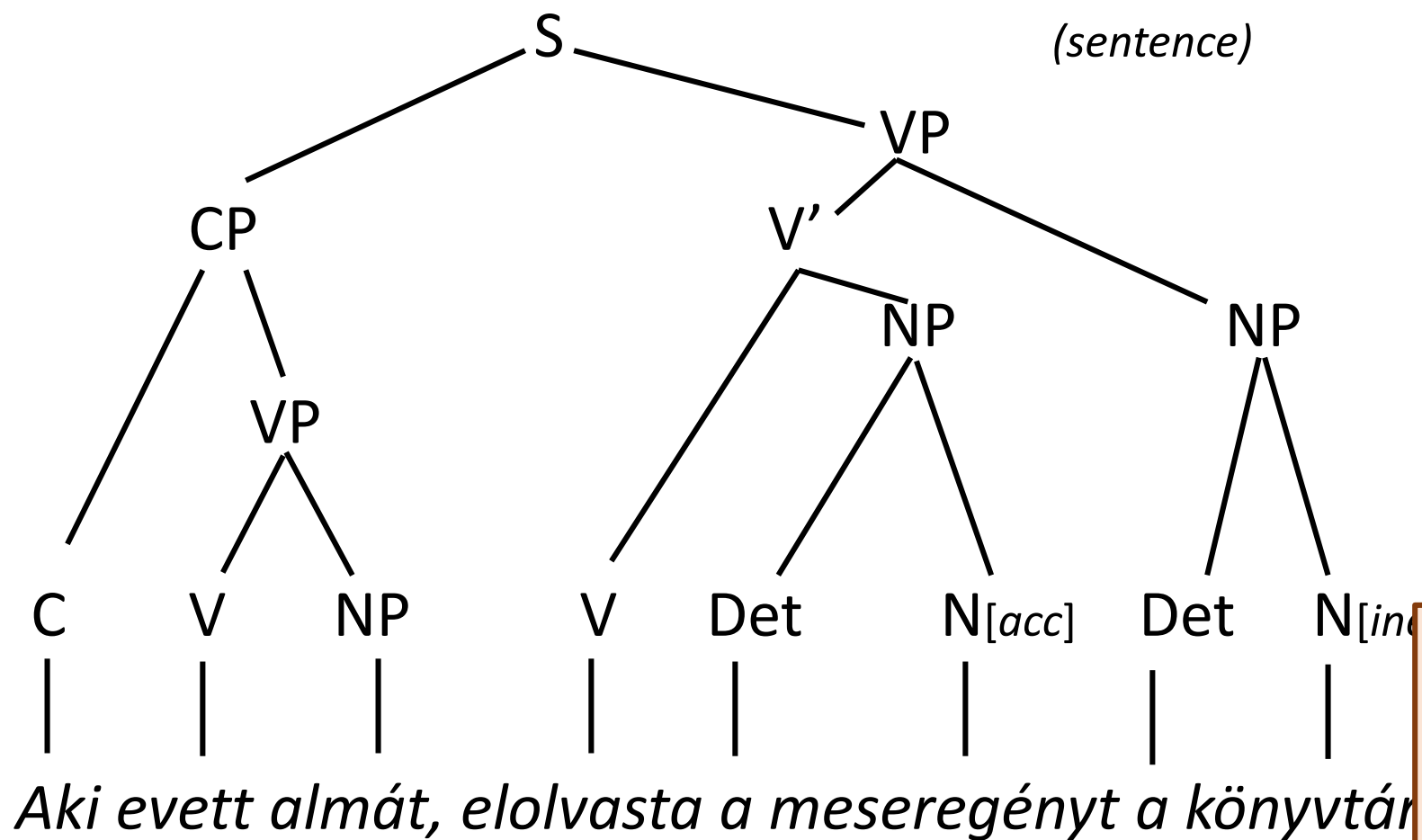
hagyományos generatív elemzés (nem a „legfrissebb”)

A szavak szókapcsolatokká (*phrases*) állnak össze, azok nagyobb mondatösszetevőkké, és így áll össze fokozatosan az egész mondat.

Egy **szó** (pl. főnév, melléknév...) vagy **szókapcsolat** (alany, tárgy, jelző, határozó funkcióban) **helyett** egy teljes mondat (ill. **kötőszó + mondat**) is állhat.

Mondattani elemzés: összetevős elemzés

hagyományos generatív elemzés (nem a „legfrissebb”)

A szavak szókapcsolatokká (*phrases*) állnak össze, azok nagyobb mondatösszetevőkké, és így áll össze fokozatosan az egész mondat.

Egy **szó** (pl. főnév, melléknév...) vagy **szókapcsolat** (alany, tárgy, jelző, határozó funkcióban) **helyett** egy teljes mondat (ill. **kötőszó + mondat**) is állhat.

Alárendelések fajtái

5.2.1 Főnévi alárendelés:

olyan szerepet tölt be a mondat egység, mint egy főnév, például nominativusi, accusativusi, genitivusi szerepeket.

5.2.2 Feltételes alárendelés

Reális vs. irreális feltétel.

5.2.3 Cél- és eredményhatározói alárendelés

5.2.4 Időhatározói alárendelés

5.2.5 Okhatározói alárendelés

Alárendelések fajtái (folytatás)

5.2.6 Összehasonlítás

5.2.7 Kivétel

5.2.8 Megszorítás

5.2.9 Intenzivitás

5.2.10 Ellentét, szembeállítás

5.2.11 Circumstancial: körülmények leírása

5.2.12 Megengedő: „causal contrast” (ellentét a logikus következménnyel)

...

(BT: itt már a szintaxis-szemantika a retorikába hajlik át.)

5.2.14 Diszjunkció (= logikai *vagy* kapcsolat; vs. konjunkció = logikai *és*)

Alárendelések fajtái (folytatás, 2)

5.2.13 Alárendelt mellékmondat:

- A (fő)mondat valamely mondatrésze nem egy szó vagy szókapcsolat, hanem egy teljes mondategység.
- (Jelzői) alárendelés:
  - *Restrictive (limiting, korlátozó)*: hozzájárul a jelzett szó pontos kijelöléséhez,
  - *vs. non-restrictive (non-limiting, nem korlátozó)*: extra információt szolgáltat.
- Az antecedens, az a főmondati elem, amelyhez a mellékmondat kapcsolódik, hogyan jelenik meg a mellékmondatban?
  - Nominativus, accusativus: אשר, ritkábban -ש vagy זו, זה, זה.
  - Genitivus (incl. prepozíció után), accusativus: אשר, stb., majd suffixum a fejen.
- *Paronomasia*: valamely szó megismétlése a fő- és a mellékmondatban.

*The store honored the complaints **that** were less than 60 days old.*
*The store honored the complaints, **which** were less than 60 days old.*
http://www.kentlaw.edu/academics/lrw/grinker/LwtaClauses_Restrictive_and_Nonrest.htm

Viszlát jövő szerdán!